

UN DASCĂL BĂNĂȚEAN LA CUMPĂNA DE VEACURI-ION SIMU (1844—1923)

Cu desăvârșire uitat n-a fost niciodată dar nici nu s-a bucurat, din partea celor preocupați cu cercetarea trecutului nostru, de prea mare atenție. Îl pomenesc mai toate lucrările dedicate istoriei învățămîntului, mișcării artistice, presei dar fără a încerca o pătrundere dincolo de netezimea suprafeței. Poate că și lipsa documentelor referitoare la el a fost o cauză a unei astfel de stări a lucrurilor. Este adevărat că în ultimii ani personalitatea lui a început să stîrnească tot mai mult interes pe măsură ce cercetarea istorică din Banat pătrundea în imperiul Arhivelor. Studii de valoare au arătat mare interes pentru (mai ales) activitatea gazetărească depusă de Ion Simu în redacțiile revistelor reșițene „*Ludimagister*“ și „*Balaurul*“¹. Dar Simu a fost o personalitate complexă, un om angajat plenar în problemele majore ale societății românești la acea cumpănă de veacuri în care i-a fost dat să viețuiască. Nu este deci de mirare că Simu s-a înscris în șirul acelor personalități ale cărei dimensiuni le reevaluăm treptat pe măsura descoperirii unor noi informații privind faptele lor și dimensiunile faptelor lor.

Prea multe despre biografia sa nu știm nici astăzi. Potrivit unei conscripții reșițene, ca și propriilor sale afirmații s-a născut în satul Răchitova din preajma puternicului centru cultural al Oraviței, la 15 octombrie 1844². Datorită unei scrisori trimisă lui Atanasie Sandor, profesor al Preparatoriei arădene, aflăm, pe scurt, chiar de la Simu, școlile ce le-a urmat: „... pedagogia din Arad și patru clase gimnaziale din Lugoj, apoi școala comercială și cunoștințele notariale...“³. Absolvent deci al prestigiosului institut arădan, va funcționa vreme de 5 ani ca învățător în Lugoj și din

¹ Vasile Popeangă, *Presa pedagogică din Transilvania 1860—1918*, București, p. 165—171, 207—208.

Victor Tîrcovnicu, *Contribuții la istoria învățămîntului românesc din Banat (1780—1918)*, București, 1970, p. 276—288.

Nicolae Ișfan, *Prima revistă pedagogică reșițeană în Energia* (Reșița), II (1966), nr. 98, p. 4.

Mihail Deleanu, „*Ludimagister*“, *prima revistă pedagogică la Reșița în Banatica*, III (1975), Reșița, p. 317—326.

² Arhiva parohiei ortodoxe din Reșița Montană, „*Conscripția populațiunii din Recița Montană*, document neinventariat.

³ Biblioteca Academiei R.S.R. (în continuare B.A.R.), Mss, 1 015, f. 271.

1 februarie 1871 pînă la pensie (vreme de 30 de ani) va munci pentru școala românească din Reșița Montană⁴.

Viața nu i-a lăsat prea multe prilejuri de bucurie. A fost greu să se descurce cu venitul mic al salariului de învățător într-un centru muncitoresc. Ideile sale în legătură cu necesitățile învățămîntului, în legătură cu căile și mijloacele de modernizare ale acestuia, l-au adus în conflict cu o parte mai conservatoare a clerului, după cum activitatea dusă pe tărîmul luptei naționale a românilor avea să-i aducă dușmănia autorităților și mai ales a patronatului exercitat de S.T.E.G. Familia i-a fost numeroasă, cu patru copii și nici aici n-a fost ocolit de necazuri. În 1887 avea să-i moară soția⁵ după ce cu un an înainte îi murise un fiu, Tiberiu, din cauza epidemiei de difterie ce izbucnise în școală⁶. Urmează un proces cu socrul său care deși, se pare, cîștigat în cele din urmă avea să însemne mare cheltuială în banii și așa puțini, de care dispunea⁷. Recăsătorit, după pensionare, va pleca la Arad⁸. Copii nu i-au arătat prea multă înțelegere și către bătrînețe se gîndea să lase casa ce o avea în Reșița în beneficiul unor întreprinderi caritabile, mai ales pentru educarea tinerilor români din Reșița și Răchitova: „... ear venitul curat după capital, 25% să se dea pentru cultura industrială a tinerilor născuți din Reșița cu purtarea și calcuri eminenți, 25% pentru cultura agricolă a tinerilor născuți în Răchitova, satul meu natal, cari vor fi cu purtarea eminentă și calculi eminenți...“⁹.

Un rol deosebit de important i-a revenit lui Ion Simu la întemeierea primului cor românesc reșițean. Acest lucru este rezultatul unei mai îndelungi strădanii. Se cunoaște un apel adresat de el tuturor iubitorilor de cîntec românesc pentru a trece la acțiune în vederea organizării corului. Acesta este de fapt începutul chiar al Reuniunii de cîntări și muzică din Reșița Montană¹⁰. Începînd cu anul 1872, corul, trecînd și prin perioade mai dificile, este embrionul din care se va naște, mai tîrziu, Reuniunea. De altfel, Simu deși nu avea studii muzicale de strictă specialitate se pare că avea cunoștințe solide în acest domeniu. El va fi nu numai primul instructor al corului ci și conducătorul său ori de cîte ori dintr-un motiv sau altul lipsea dirijorul specialist¹¹. Chiar el mărturisea în scrisoarea către Atanasie Sandor că între „cunoștințele pregătitoare“ poate enumera „Cunoașterea muzicii vocale întrucît pot aranja coruri de școlari cu două și trei voci și de adulți cu patru voci pre note și fără note, bărbătești și mixte¹². Rolul decisiv în ctitorirea corului îl sesizează cel mai vrednic urmaș al acestuia în fruntea acestei importante formații bănățene, Iosif

⁴ Arhiva Muzeului Județean din Reșița (în continuare A.M.J.R.), fondul, I. Simu, doc. nr. 1.

⁵ Arhiva parohiei ortodoxe din Reșița Montană, *Conscripția poporațiunii din Reșița Montană*, document neinventariat.

⁶ *Luminătorul*, Timișoara, VII (1886), nr. 9.

⁷ A.M.J.R., fondul I. Simu, doc. nr. 2.

⁸ M. Deleanu, *op. cit.*, p. 319.

⁹ A.M.J.R., fond. I. Simu, doc. nr. 2.

¹⁰ Iosif Velcean, *Autobiografia*, Timișoara, f.a., p. 34.

¹¹ Între anii 1837—1877 corul a avut o perioadă de stagnare. Aceiași situație va fi cunoscută și în perioada 1882—1885 cf. Iosif Velceanu, *Istoricul Reuniunii române de cîntări și muzică din Reșița Montană 1872—1905*, Reșița, f.a., p. 8 și 14.

¹² B.A.R., Mss 1 015, f. 272.

Velceanu. Beneficiind de importante contribuții documentare păstrate în arhiva „Reuniunii“, Velceanu va putea întocmi istoricul ei și va fi în măsură să aprecieze exact rolul lui Simu: „...găsii prețioase urme despre activitatea prodigioasă a antecesorului meu, dascălul Ion Simu (...) în jurul strădaniilor de a înființa o societate corală în acest orașel montanistic unde numai elementul românesc nu-și avea înjghebarea sa muzicală. Găsii, în analele păstrate, că la stăruințele neobosite ale dascălului Ion Simu se înființează în anul 1872 mult dorita societate muzicală sub numirea de „Cor vocal român“¹³. Deși primii pași au fost plini de succes, pînă în 1878 activitatea a fost intermitentă, cu pauze mari în așa fel încît în acel an Simu se vede nevoit să lanseze un apel pentru reluarea muncii¹⁴. De această dată, probabil pentru a stimula interesul localnicilor, dascălul reșițean este preocupat de difuzarea, în coloanele presei române a vremii, a succeselor obținute de coriști. „Familia“ a fost o gazdă primitoare a unor astfel de vești¹⁵. De fapt el va reuși să transforme astfel de vești, de mici anunțuri, în adevărate prilejuri de expunere a unor crezuri proprii, transformîndu-le în articole mult mai ample. Astfel, despre prima manifestare publică a corului după reluarea activității, Simu nu se mulțumește cu înșiruirea programului, cum se obișnuia, ci găsește minunate vorbe despre dansul național — hora — ca simbol al unității românești, manifestare a dorinței ce clocotea în toate inimile: „...încîntătoarea Horă, acest lanț electric, carele leagă inimile tuturor jucătorilor unește și desemnează privirile tuturor sufletelor iubitoare, încîntătoarea horă, acest simbol de unire puternică, națională, prin accentele muzicii sale duioase, a fermecat tinerii și bătrîni...“¹⁶. În același scop, popularizarea realizărilor, se adresează și lui Bariț, cu rugămintea de a publica în paginile „*Observatorului*“ o notă despre concertul dat cu ocazia Crăciunului în anul 1878. Din anunț spicuim doar vorbele de încheiere: „Onoare atît membrilor cît și conducătorilor lor și întregii june reuniuni. Dacă în așa scurt timp a ajuns la aceste rezultate frumoase este mare speranță ca în viitori prin zelul și activitatea de pînă acum va deveni la renume și Reciței îi va servi spre laudă“¹⁷. Hotărîrea transformării corului vocal român în „Reuniunea de cîntări și muzică din Recița Montană“ a fost luată în adunarea din 21 decembrie 1878 a comitetului și sancționată de adunarea generală din 11 mai 1879¹⁸. Simu era secretarul acesteia¹⁹, post în care va fi reales în 19 martie 1885²⁰ iar la 28 februarie 1892 figura ca vicepreședinte al ei²¹. În tot acest timp a continuat să poarte grija corului și sub conducerea sa a fost organizat spectacolul la care s-a cîntat pentru prima oară, după cîte știm, în puternicul centru muncitoresc, „Tricolorul“²². În anul 1889 comitetul Reuniunii hotărăște,

¹³ Ștefan Mărcuș, *Thalia Română*, 1945, p. 120.

¹⁴ Iosif Velcean, *op. cit.*, p. 34.

¹⁵ *Familia*, Oradea, XV (1879), nr. 16, p. 106.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ B.A.R., Mss 100, p. 29.

¹⁸ Iosif Velcean, *Istoricul reuniunii rom. de cînt și muzică din Recița mont. 1872—1905*, Reșița, f.a., p. 8.

¹⁹ B.A.R., Mss 1 015, p. 272.

²⁰ Iosif Velcean, *Istoricul...*, p. 20—21.

²¹ *Ibidem*, p. 25.

²² *Ibidem*, p. 20—21.

„cu toată bucuria“, reluarea repetițiilor sistate pînă atunci, din cauza deselor schimbări de dirijori, sub conducerea lui Ion Simu²³. Doar pensionarea și mutarea lui la Arad îl vor despărți de cor. Desigur că activitatea din cadrul Reuniunii mai are încă multe aspecte pînă acum necunoscute mai ales din cauza lipsei documentelor ce au reușit să ne ajungă, prea puține, în mâinile celor de acum. Cert este însă că acest aspect al muncii sale nu este decît unul între multe alte strădanii.

Există mărturisirea că în timpul în care se afla în Reșița avea intenția de a scrie o monografie a orașului. Ar fi fost în acest caz prima scrisă de un român: „Mă ocupasem și eu cu ideea scrierii monografiei Reșiței...“²⁴.

Între dascălii bănățeni din vremea sa, Simu a fost recunoscut ca unul dintre cei mai prestigioși. De fapt toate celelalte aspecte ale activității sale pornesc tot de la gîndul că învățătorul este dator să lupte pentru luminarea poporului nu numai în școală ci și în afara ei. De aici prezența sa în fruntea corului, de aici efortul făcut ani la rînd prin editarea unor reviste românești. Este important faptul că dascălul reșițean s-a încadrat plener în lupta pentru cucerirea statutului pe care învățătorul îl merita în societate, corespunzător cu importanța socială a muncii sale. Efortul în această direcție avea să-i fie frînat mai ales de conducerea clericală, pe care o aveau în acea vreme școlile populare românești, ca și de constanta ostilitate a S.T.E.G.-ului — nemulțumit de patriotismul manifestat de Simu. La terminarea studiilor va funcționa, pentru puțin timp, ca învățător în Lugoj, de unde se va transfera la Reșița cu începere de la 1 februarie 1872²⁵. Va muncii în această importantă așezare vreme de 30 de ani, pînă la pensionare²⁶. A ocupat postul potrivit condițiilor oferite de comuna bisericească Reșița Montană, condiții ce fuseseră publicate în „*Albina*“, nr. 85 din 1871.

Înțelegînd importanța organizării învățătorilor în lupta pentru propășirea învățămîntului românesc, Ioan Simu, va fi un activist de frunte al Asociației învățătorilor din această parte a Banatului și în cadrul ei ocupa importante funcții. În 1887 îi comunica lui A. Sandor că: „am fost notariul Reuniunii învățătorilor români gr. or. din dieceza Caransebeșului și mai amînat președintele ei“²⁷. În cadrul acesteia va fi un element activ, fiind solicitat să prezinte, în adunările generale sau ale comitetului de conducere, diferite lucrări și rapoarte. Astfel în 1879, la Făget, va susține un referat în care pleda pentru înființarea în fiecare protopopiat a trei școli superioare întrucît instrucția dobîndită în școala elementară nu este suficientă, pentru introducerea, în institutele pedagogice, a unor obiecte de studiu ca antropologia, psihologia și economia națională. Tot acolo socotea că acest din urmă obiect ar fi necesar chiar cu începere la nivelul școlii primare²⁸.

În cadrul aceleiași Reuniuni i se încredințează studierea mai multor manuale ce urmau să fie folosite în școlile naționale: *Intîia carte de lec-*

²³ *Ibidem*, p. 23.

²⁴ A.M.J.R., Fond. I. Simu, doc. nr. 3.

²⁵ *Ibidem*, doc. nr. 4.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ B.A.R., Mss, f. 272.

²⁸ V. Tircovnicu, *op. cit.*, p. 256.

tură și învățătură de Ioan Popescu, *Istoria națiunii* de M. Drăghici ș.a. Asupra acestora trebuia să se pronunțe o comisie de trei membri între care și Simu. Hotărîrea a fost luată în ședința comitetului Reuniunii ținută la 1 aprilie 1871, la Lugoj²⁹. Desigur că el trebuie să se fi bucurat de mult prestigiu în rîndul învățătorilor bănățeni din moment ce, deși foarte tînăr, i se încredințează o așa sarcină dificilă. Lucru se datora însă unei trainice și recunoscute pregătirii profesionale. Dealtfel însuși Simu va fi autorul unor importante lucrări necesare procesului de învățămînt. Astfel el întocmește, potrivit propriei afirmații, „primul glob pămîntesc în limba română”³⁰ care a fost acceptat în toate școlile bănățene³¹, fiind tipărit la Praga³². Afirmațiile de mai sus le făcea în 1887. Peste mai puțin de 3 ani planiglobul avea să fie socotit intolerabil de către autoritățile școlare așa că a fost interzis: „Prin ordinul nr. 42 045 din 6 dec. 1889, Ministerul oprește de a fi utilizate în școli mai multe hărți printre care „Pămîntul” edat de Telkl în Praga, românește de Ioan Simu”, pe motivul că acestea „sînt contrare relațiunilor și puseciunii politico-juridice a statului unguresc”³³. Din păcate nu a ajuns pînă la noi nici un exemplar din paniglobul acela.

Numele lui Ion Simu va fi legat și de organizarea întrunirii învățătorilor din părțile Oraviței ce urma să aibă loc în august 1887 la Reșița³⁴. Cu acest prilej se va constitui un comitet de organizare a cărui notar era el însuși. Se hotărește ca, în lipsa unei săli corespunzătoare, adunarea să se desfășoare în biserica românească. Se aprecia că prezența atîtor învățători era un bun prilej de-a vizita uzinele și minele din preajma orașului ca și a unei peșteri din carstul cărășean³⁵.

Ca dascăl s-a îngrijit permanent de înzestrarea școlii cu cele de trebuință pentru buna desfășurare a procesului de învățămînt. Considera că o bibliotecă școlară bine organizată și bine înzestrată este o necesitate imperioasă. Va conduce, o vreme, chiar el biblioteca școlară³⁶ căreia îi va dona o extrem de importantă carte, o excelentă istorie a războiului pentru independență, cunoscutul „*Resbelul orientale ilustratu*”³⁷. Cartea, considerată ostilă intereselor stăpînirii străine, va fi interzisă în imperiu și în acest context gestul lui Simu dobîndește semnificația unei împotriviri.

Domeniul în care numele său se va ilustra în mod cu totul deosebit a fost munca în redacție. Poate fi socotit printre întemeietorii presei pedagogice românești. Preocuparea pentru problemele presei cunoaște, la el, o evoluție care poate fi ușor urmărită, în timp. Periodice de mare prestigiu între românii bănățeni vor publica corespondențele sale. Va fi preocupat în mod constant cu difuzarea ziarelor românești din Ardeal și România. Autoritățile au instituit, în mod abuziv taxe poștale exagerate. Nu știm ce anume ziare primea, căci în scrisoarea trimisă lui Bariț în

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ B.A.R., Mss. 1 015, f. 273.

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

³³ *Foaia Diecezană*, Caransebeș, V (1890), nr. 1.

³⁴ A.M.J.R., fond I. Simu, doc. nr. 5.

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ Arhiva parohiei ortodoxe din Reșița Montană, *Protocolul bibliotecii*, doc. neinventariat.

³⁷ *Ibidem.*

11 ianuarie 1879 pentru a-l ruga să protesteze în „Observatorul“ împotriva unor astfel de practici, nu mărturisește decât că erau din România. Cu același prilej îl roagă să publice anunțul că Reuniunea de cântări și muzică din Reșița Montană a dat primul concert după reluarea activității³⁸.

În 1886 va trece el însuși la editarea unei reviste pedagogice. Necesitatea unui periodic dedicat exclusiv problemelor învățământului românesc din aceste părți este remarcată cu mult timp înainte. Într-un articol publicat în „Luminătorul“ în vara anului 1884 se arăta foarte preocupat de această necesitate: „Asemenea se așteaptă ca învățătorii din dieceza Caransebeșului să-și aibă organul lor de presă înființat și sprijinit din fondul reuniunii, căci a fi fără presă este tot atîta cît a fi la întuneric, a fi fără lumină. Prin ce s-ar putea inspira învățătoria pentru bunurile ideale, dacă nu prin ce s-ar cultiva realismul sănătos între învățători, dacă nu prin presa lor proprie pedagogică, prin ce s-ar susține principiile pedagogice probate și prin ce s-ar lămurii aplicarea lor în situațiunea școlară, dacă nu printr-o presă proprie pedagogică? Pre cît însă de o parte presa va fi lumina învățătorilor și a părinților, pre atît ea va fi buciul prin care ne vom bucina bucuria, opiniunile și păsurile noastre, cît se poate de tare, chiar de ar și plesni timpanul urechilor celor grei la auz³⁹. Abia peste doi ani va reuși să scoată Simu mult dorita revistă dar o va face pe socoteală proprie. Se va numi „Ludimagister“. Primul număr apare la 16 martie 1886 și va fi insistent anunțat și recomandat în presa bănățeană. „Luminătorul“ îi vestește apariția încă la 16 martie: considerînd ca o strădanie necesară și meritorie faptul că acest „organ pentru trebuințele învățătorilor apare de două ori pe lună, la 1 și 16 (...) Tendința este de toată lauda și întreprinderea merită sprijinire călduroasă⁴⁰. Era o gazetă-tribună care va milita mai ales pentru ridicarea statutului învățătorilor⁴¹. O declara deschis chiar în articolul program publicat de primul număr: „Scopul ei (al revistei — n.n.) este promovarea și apărarea intereselor învățătorilor români din Ungaria și Austria de astăzi și ori de unde s-ar afla ei, este luminarea este cultivarea noastră proprie prin noi prin propriile noastre puteri; este unirea noastră într-un agregat solid și de valoare; pentru ca să nu mai stăm și de aici înainte ca niște atomi resfirați și de puțină însemnătate, suflați și spulberați de vînturi adesea încotro nu ne place, ci să putem forma elementul educativ al organismului societății, puternic și abil, așa precum îl cere viața și trebuințele moderne⁴². Simu va respecta acest program și în paginile revistei se vor face afirmații de cea mai mare importanță ca cea despre caracterul de clasă al educației sau ideea legării învățământului de practică⁴³. În rubrica „Din viața învățătorilor“ se atrage atenția asupra unor aspecte negative din viața dascălilor și a școlilor românești. Se critică aroganța unor preoți care căutau să umilească învățătorii, neplata salariilor și chiar consistoriul diecezan. Simu însuși remarcă că revistele sale (în

³⁸ B.A.R., Mss 100, p.

³⁹ I. Simu, *Lucruri dăscălești în Luminătorul*, Timișoara, V, (1884), nr. 63.

⁴⁰ *Luminătorul*, Timișoara, VII, (1886), nr. 21.

⁴¹ M. Deleanu, *op. cit.*, p. 322.

⁴² *Ludimagister*, Reșița, I (1886), nr. 1.

⁴³ V. Tircovnicu, *op. cit.*, p. 257.

1887 scoate o a doua, „*Balaurul*“)⁴⁴ aveau un pronunțat caracter anticlerical: „Firește că programa foilor și spiritul acestor redigete de mine nu prea convine clerului . . .“⁴⁵. Acestui program i s-au raliat numeroși învățători cărășeni cu mare prestigiu între care îl găsim pe Ion Miclea din Iertof, Iosif Novac din Oravița, Gheorghe Tunea din Vărădia, Sava Molin din Moniom. Toți au publicat articole în revista reșițeană. Au fost tipărite, în coloanele sale și materiale semnate de colaboratori externi, nume de prestigiu în cultura noastră ca Atanasie Marinescu sau dr. Crăiniceanu. Primul, vorbind peste ani despre necesitatea unor foi pedagogice, avea să-i aducă lui Simu un binemeritat elogiu: „Era odată în dieceză învățătorul Ioan Simu din Reșița. L-am cunoscut bine în persoană de când eram în Oravița și de atunci din corespondențe. Era un învețatoriu cult și român și în Reșița a edat foaia *Pedagogul*. Seracul Simu! mai toată foaia o împlăea cu lucrurile sale, el culegea literele și el spesa. În loc ca vr'o 10—20 de învețatori să se grupeze pe lângă el de colaboratori și să se arate după împrejurări, mai învețați decât Simu, să se arate, că în mîna lor e conducerea progresului cultural al Bănătului, o grămadă de învețatori pismuind pe Simu, că se face mai ocoș de cît ei, l-au atăcat cu invective, l-a tras de haină în jos, ca să nu să rădicesc — și i-au rămas datori pe *Pedagogul*. Simu a trecut în dieceza Aradului, și cei pismuitori totuș l-au văzut, că le trece ca un meteor luminos, dar în locul lui nici după atîția ani nu s-a rădicat alt meteor și cei așa numiții învățați nu au fundat altă foaie pedagogică“⁴⁶.

Trebuie să precizăm că revistele sale erau ostile atitudinii unei părți a clerului și nu bisericii însăși. Atitudinea sa înaintată i-a făcut pe unii cercetători să-l considere socialist dar niciodată el n-a afirmat asta și nici nu s-a considerat ca atare⁴⁷. Simu rămîne în cadrul anumitor limite pe care nu le depășește cu toate că se situează pe o poziție înaintată în efortul de consolidare a învățămîntului românesc modern. Venituri n-a obținut din periodicile reșițene, dimpotrivă a lucrat cu mari pierderi bănești. Totuși insista cu dirzene în editarea lor convins fiind că nu cîștigul material este, în acest caz, lucrul cel mai important. Apariția lor era asigurată prin tipografia proprie ceea ce înseamnă că în aprilie 1886, la Reșița, funcționa o a doua întreprindere românească de acest fel ce începe să producă aproape simultan cu o a treia, cea în care se va scoate prestigioasa „*Romänische Revue*“ a lui C. Diaconovich⁴⁸.

Ținuta patriotică, ferma atitudine în problema națională l-au făcut suspect în ochii autorităților foarte suspicioase față de manifestările românești⁴⁹. Patronatul școlii, în acest caz una din cele mai puternice organi-

⁴⁴ M. Deleanu, *op. cit.*, p. 319.

⁴⁵ B.A.R., Mss 1 015, f. 273.

⁴⁶ *Foaia Diecezană*, Caransebeș, XIII (1898), nr. 1.

⁴⁷ M. Deleanu, *op. cit.*, p. 325.

⁴⁸ Prima tipografie românească din Reșița a intrat în funcțiune în 1884 fiind proprietatea lui Simion Pocreanu, Cf. Gh. Jurma, *Presa și viața literară în Caraș-Severin*, Reșița, 1978, p. 10; Tipografia în care se scoatea *Romänische Revue* a fost adusă în Reșița în 15 decembrie 1886.

⁴⁹ În 1882 Petre Broșteanu, membru corespondent al Academiei Române, se plîngea într-o scrisoare către Bariț că autoritățile îi violau corespondența cu acesta. Cf. V. Zaberca, V. Leu, *Din corespondența bănățenilor cu George Barițiu în Mehedinți — Istorie și Cultură*, Drobeta Turnu-Severin, I, (1978), p. 89.

zații monopoliste din imperiu — S.T.E.G.-ul, a început o acțiune susținută împotriva incomodului învățător reșițean. Astfel în 1888 i se cere să dea o declarație prin care să confirme cum că salariul său ar fi doar de 126 fl. anual, restul fiind doar o indemnizație. Simu refuză pentru că în realitate salariul era de 450 fl., 30 m de lemne și 120 fl. anual bani pentru locuință. El a înțeles manevra patronatului care voia să transforme salariul fix și obligatoriu într-o simplă remunerație a cărei obligativitate nu-i mai era confirmată. În acest sens, la 1 octombrie 1888 adresează o petiție Congresului diecezan în care afirmă că a întocmit aceasta „cu atât mai virtuos fiindcă cred că nu-i poate fi indiferent dacă patronatul — Societatea căilor ferate de stat — plătește învățătorilor confesionali români, pe an, salarii sau remunerațiuni cari din urmă se pot da și se pot lua după plac după cum convine sau nu patronatului purtarea sau caracterul românesc al respectivilor învățători⁵⁰. A luat atitudine și la gândul că acest „drept nu este bine să se piardă prin indiferență sau comoditate, cum s-au pierdut multe alte drepturi la poporul nostru⁵¹. Urmează alte greutăți. Începînd cu anul 1887 patronatul i-a retras 150 fl. din salar precum și cota lemnului de foc astfel încît ajunsese în situația de a avea un venit mai mic cu 114 fl. decît un învățător mai tînăr decît el⁵². Avea în acel moment 20 de ani muncîți în școala reșițeană. Știa foarte bine de unde i se trag toate necazurile: „Care-mi sînt păcatele? Ținuta mea de naționalist aici este centrul de greutate a celui mai puternic factor politic din comitat? În a(nul) 1885 cu ocaziunea alegerii de deputat în Zorlenți, administratorul domeniului al Soșietății voise să mă înfrîngă și alunecai cu dînsul într-o ceartă. Din aceasta a pornit odiosul curent asupra mea carele s-a înăsprit...⁵³. În anul 1884/1885, la școala românească din Reșița Montană a fost înființată o a doua clasă deci un post de învățător⁵⁴. Acesta era ocupat de Sofronie Liuba⁵⁵ cel care, mai tîrziu, avea să se facă cunoscut prin monografia satului Maidan premiată de Academia Română⁵⁶. S.T.E.G.-ul îl transferă însă la Docnecea și-l aduce în schimb pe unul din absolvenții școlii pedagogice din Caransebeș, un oarecare Marișescu⁵⁷. Acesta, departe de a corespunde imaginii învățătorului lumintat, dar sprijinit de comitetul parohial, urmărind scopuri materiale, va reuși să diminueze salariul lui Simu cu 200 fl.⁵⁸. Acești bani erau plătiți de comună peste suma patronatului, conform condițiilor anunțate în „*Albina*“ nr. 85 din 1871. Deci ei făceau parte din salar și prin urmare hotărîrea comitetului parohial era arbitrară și neconformă legii. Dealtfel comitetul însuși va recunoaște, e drept în mod indirect, că decizia sa încălca prevederile contractuale anunțate în „*Albina*“. La 26 februarie 1886 se recunoștea că: „L-am ajutorat (...) de la venirea sa în comuna noastră pînă în ziua de azi cu 200 fl. pre fiecare an, dar pre lîngă condițiunea ca dînsul să se țină strîns de serviciul besericesc (...). Această

⁵⁰ A.M.J.R., fond I. Simu, doc. nr. 6.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, doc. nr. 7.

⁵³ *Ibidem*, doc. nr. 8.

⁵⁴ I. Simu, *Afaceri școlare în Luminătorul*, Timișoara, VII, (1886), nr. 3.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ S. Liuba, A. Iana, *Topografia satului și hotarului Măidan*, Caransebeș, 1885.

⁵⁷ I. Simu, *Afaceri școlare în Luminătorul*, Timișoara, VII (1886), Nr. 3.

⁵⁸ *Ibidem*.

condițiune care trebuie bine intonată în concursul scris în ziarul reportat, „Albina“, Nr. 85, anul 1871 s-a neglijat cu totul sau că s-a făcut dinadins de către cei ce au compus acel concurs, sau că nu or fost resp. destul de dibaci de a compune un concurs, sau că din greșeală s-a scris acel concurs în soiul său. Noi sîntem de credință ca dîndu-i-se cumva ajutor ca aceasta de 200 fl. la an, trebuie, la tot cazul, ca pentru oare care serviți să să dă și nu numai de cinstă...⁵⁹. Recunoaște chiar că pînă în acel moment lucrurile își desfășuraseră cursul firesc și se arată scandalizat de faptul că învățătorul, presat de lipsuri materiale și deja cu gîndul la editarea unor reviste pedagogice, deschisese o dugheană. Probabil că acesta a fost tocmai venitul care făcea posibilă scoaterea periodicelor. În loc de a sprijini material astfel de strădării de pionier în ale presei pedagogice, comitetul a refuzat să înțeleagă adevărata dimensiune a gestului lui Simu⁶⁰. Reținerea bănească s-a făcut doar pe anul 1886. Simu insistă să i se restituie suma, însă nu reușește nimic. În 1891 își exprimă către episcopul Caransebeșului amărăciunea: „Am făcut recurs (la Venerabilul Consistori, la Venerabilul Sinod diecezan, la Măritul Congres Metropolitan, cari au regulat cauza spre resolvire tot Venerabilelui Consistori diecezan; încă ea stă și azi nerezolvată. De aci sub alăturatele copii autentice se vede că nedreptatea mi s-a făcut și după dreptate însetînd m-am rugat⁶¹. Departe de a se liniști, lucrurile s-au agravat. I se ia grădina școlii folosită atît de precedesorul său cît și de el însuși mulți ani pînă atunci⁶². În 1893 i se retrag alți 100 fl. din salariu⁶³. Urmează pensionarea cu o pensie a cărei sumă a fost calculată potrivit acestor salarii mereu tot mai mici, așa încît ajunge la 220 fl. anual, ridicîndu-i-se ulterior după intervenții la 360 fl.⁶⁴. Cu toate că și-a îndeplinit în mod exemplar sarcinile legate de școală timp de 30 de ani numai la Reșița, 35 în total, pensia sa nu este sporită de comuna religioasă așa cum legea, fără a obliga, recomanda. Ajunge în situația de a nu se putea susține din acest venit așa mic. Nu i se plătesc nici restanțele datorate și care se ridicau la 715 fl.⁶⁵. Este nevoit să muncească și după pensionare: „... lîngă mica pensioară de 50 cor. lunar mă căsnesc să cîștig ca, contabil prin muncă de 7 oare pe zi spre a nu trăi ca un parazit (...) și munca de contabil cu 7 oare pe zi, zi de zi, an de an, de 8 ani, nu e ușoară la etatea mea de 64 de ani“⁶⁶.

Se pare că și în 1908 avea să mai fie nevoit a susține un proces pentru recuperarea restanțelor bănești și despre care nu știm cum s-a terminat. Acestui proces îi datorăm însă pachetul de documente referitor la necazurile sale, căci comitetul parohial ceruse Consistoriului Diecezan copii legalizate după ele⁶⁷.

⁵⁹ A.M.J.R., fond I. Simu, doc. nr. 9.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, doc. nr. 10.

⁶² *Ibidem*, doc. nr. 8.

⁶³ *Ibidem*, doc. nr. 14.

⁶⁵ *Ibidem*, doc. nr. 4.

⁶⁷ *Ibidem*, doc. nr. 12.

A murit la Arad, unde s-a mutat după pensionare, în anul 1923⁶⁸ ajungînd deci să vadă cu ochii înfăptuirea Marii Nădejdi pentru care a luptat și pentru care le-a suportat pe toate — Unirea Cea Mare.

VALERIU LEU
VASILE ZABERCA

ANEXE

1.

Scrisoare a lui Ion Simu către George Bariț prin care îl anunță de abuzurile săvîrșite de către autoritățile din Reșița în legătură cu difuzarea presei din România și îl roagă să intervină în „Observatorul” cu lămuriri asupra acestui caz. Trimite spre publicare un anunț scurt despre programul susținut de către Reuniunea română de cîntări din Reșița Montană în zilele de Crăciun.

Reșița Montană în 11 Ianuarie 1879

ONORABILĂ REDACȚIUNE!

Precum vedeți din scrisoarea originală a oficiului de aici alăturat sub cu totul cu cuvîntul ei spre mai buna încredere, subscrisul sum provocat să depun la acest oficiu suma de 15 fl. v.a. și 74 cr. și anume 12 fl. ca „fachgeld” sau „fiöledij” cum o mai numesc pe limbele lor ear 3 fl. 74 cr. pentru foile primite din România.

D(omnul) oficiante poștal adică fără ca să fie spus ceva cîndva trimite provocarea de plătire pentru 24 de luni din anii 1877 și 1878, pre lună 50 cr. fiindcă mă duceam însumi de mi le aduceam ziarele de la poștă carele abia mîne-azi ba chiar și a treia zi mi le preda sau și deloc, pierzîndu-le beat.

Precum vedeți se provoacă la atare ordinațiune amintitului ministeriu de comerț ung. reg. dato 24 dec. 1876 nr. 34 și tot în urma ataror ordinațiuni a ace-luiași înalt ministeriu pretinde pentru fiecare număr de ziar venite din România, 2 cr. ca porto deși ziarele din România sunt francate cu marca română de 5 bani.

Nu știu, onorabilă redacțiune, întru cît asistai în adevărat fel de ordinațiuni și dacă sunt drepte pretențiunile ce vedeți că mi se fac. Dar atita vād că dacă țin cu „Observatorul” și pre lîngă cei 8 fl. preți de abonament trebuie să mai plătesc încă și oficiului poștal alți 6 fl. v.a. ca „fachgeld-fioköy” eară pentru un jurnal de 24 fl. din România afară de „fachgeld-fioköy” și pentru fiecare număr 2 lei parte adică pre 300 nr-i, 6 fl., socotiți înșive dacă mai este chip a mai citi sub astfel de condițiuni. Mă rog, Onorabilă Redacțiune, să binevoiască a ne lumina în asta privință în cel mai de aproape număr al prețuitei foi a D-Voastră.

Cu profundă stimă
Ioan Simu învățător

⁶⁸ Cu un an înainte de moarte Ion Simu are prilejul de a mai vedea încă o dată orașul în care a muncit timp de mai bine de 30 de ani. Cu ocazia sărbătoririi a unei jumătăți de veac de la înființarea *Reuniunei Române de cîntări și muzică din Reșița Montană* el a fost invitat la această sărbătoare în calitate de întemeietor al acesteia. Cf. *Program*, 29 iulie 1922, Copie xerografiată păstrată în arhiva fanfarei muncitorești din Reșița. În seara acelei zile *Reuniune*... a organizat o serenadă lui „Ion Simu înființatorul Reuniunei”.

2.

Scrisoare a lui Ion Simu către Atanasie Sandor prin care îl roagă să-l ajute să se transfere într-un post de învățător la Arad. Cu această ocazie face o scurtă trecere în revistă a realizărilor sale de pînă atunci.

**VENERABILE DOMNULE DOCTOR
MULT IUBITE DOMNULE PROFESOR!**

Una din dorințele mele neîmplinite pînă acuma este de a deveni învățător la Arad. Competasem odinioară pre Arad-Sag și intrunisem voturile celor buni însă cei interesați aleseră pre colegul Dimitrescu față cu Dogărescu nu cutezasem a recurge.

De astă dată aud că postul central de învățător la școala română gr. or. devine vacant prin trecerea colegului Dogariu la statul preoțesc și deci aș pute ave ferire de a mă bucura de binevoitoriul sprijin al venerabilul D-Voastre și al Amicilor Domniei Voastre a-și competa pre acest post dacă cumva nu este mai dinainte rezervat și menit pentru vreun individ de mai mult interes pentru trebuințele locale ale românilor arădeni.

Cunoștințele mele pregătitoare sunt: pedagogia din Arad și patru clase gimnaziale din Lugosiu, apoi școala comercială și cunoștințele notariale, cunoașterea muzicii vocale întrucît pot aranja choruri de școlari cu două și trei voci și de adulți cu patru voci pre note și fără note, bărbătești și mixte.

Eară meritele dacă le-ași putea numi ar fi:

1. O praxă școlară de 22 ani
2. Am edat primul glob pămîntesc în limba română, carele este întrodus în mai toate școalele noastre și se fabrică la Telkl în Praga.
3. Am scris mai mulți articoli în foile noastre naționale și am ținut mai multe disertațiuni la adunările noastre învățătoresți.
4. Am fost notariul Reuniunii învățătorilor români gr. or. din dieceza Caransebeșului și mai aminat președintele ei.
5. De presinte redigez foile *Pedagogul Român* și *Bălaurul* și le culeg și le tipăresc singur eu însumi în tipografia proprie.

Firește că programa foilor și spiritul acestor redigete de mine nu prea convine clerului dar după aceea sau le voi schimba programa, cum și-a schimbat St. Apostol Pavel pre a sa, sau le voi da altuia repășind de la direcțiunea lor.

Eu am speranță cum că arădenii nu se vor înșela în mine și că protectorii mei binevoitori și generoși pururea mă voi sîrgui a le face plăcere și bucurie în școală, în biserică și în societate.

Vă rog deci umilit, mult stimat Domnule Profesor, ca dacă credeți, cum că v-ați putea fi de folos mai mult decît altul să binevoiți a mă sprijini cu prețuitul vot al Venerabil Domniei Voastre și al Amicilor Domniei Voastre. Vă salut cu profundă venerațiune

Ion Sâmu învețător

Recița în 19 August 1887

3.

Plîngerea învățătorului Ion Simu către Congresul Bisericesc în legătură cu faptul că pe anul 1886 nu i s-a plătit ajutorul de 200 florini precum și în legătură cu unele mașinațiuni ale patronatului școlii din Reșița Montană — Societatea Privilegiată a Căilor Ferate (S.T.E.G.) prin care se urmărea reducerea salariului său.

MĂRITE CONGRES!

În sesiunea trecută, cu umilintă am arătat și m-am plîns că pre nedrept comuna bisericească Reșița Montană resp(ectiv) Venerabilul Consistoriu diecezan din Caransebeș dînd alt titlu ajutoriului de 200 fl. anual voia să mi-l reducă la

2/3. La această arătare resp(ectiv) plîngere n-am fost învrednicit de nici un răspuns. Acum prin această umilită scrisoare sunt liber a aduce la cunoștință Măritului Congres cum că cu 1887 începînd ajutorul suplentar de 200 fl. anual mi se plătește întreg și regulat însă pe anul 1886 nu mi s-a plătit din acest ajutor la la salariul învățătoresc nici un ban. Îl rog deci pre umilit Măritul Congres să binevoiască a-mi solvi restul de 200 fl. pre 1886 căci la din contra mă văd necesitat a face recurs la înalt minister de cult reg(al) ung(ar) pe baza acluselor de sub A) și B). Tot cu această ocaziune cutez a aduce la cunoștință Măritului Congres cum patronatul școlii, Societatea Căilor Ferate a cerut o declarațiune de la subscrisul că salariul învățătoresc ar fi 126 fl. anual, pre cînd decretul aici în copie aclus (cum că despre 450 fl. bani 30 m³ lemne și 120 fl. reluat pentru locuință. Dar refuzînd subscrisul aceasta deschiarațiune, în care se cerea ca să adeverez cum că peste 126 fl. sunt remunerațiuni cum se vede din copia de sub II mi-a detras 150 fl. bani și toate lemnele. Am voit să încerc calea procesuală civilă sau poli(ică) — administrativă; la svatul D-lui avocat Brediceanu din Lugoj însă, carele este și fiscul consistorial la Caransebeș, am subșternut cauza Venerabilului Consistoriu din Caransebeș dar acum este anul (de) atuncea. C(onsistoriul) Venerabil, acesta, nu m-a învrednicit nici de un răspuns. Cu toată umilînța subștern această cauză Măritului Congres, cu atît mai virtos fiindcă cred că nu-i poate fi indiferent dacă patronatul — Societatea Căilor Ferate de Stat — plătește învățătorilor confesionali români, pe an, salari sau remunerațiuni cari din urmă se pot da și se pot lua după plac sau după cum convine sau nu patronatului purtarea sau caracterul românesc al respectivilor învățători. Subștern această cauză Măritului Congres cu atît mai virtos că este vorba de un drept ce-l au comunele noastre gr. ort. române de pre domeniile montane față de Societatea Căilor Ferate, care drept nu este bine să se peară prin indiferență sau comoditate, cum s-au perdat multe alte drepturi la poporul nostru.

Cu distinsă stimă al Măritului Congres plecat serv Ioan Simu învățător ort. în Reșița Monatană în 1 Octomvre 1888.

4.

Scrisoare către Ioan Popoviciu din Reșița prin care îi trimite acestuia cîteva documente legate de trecutul școlii românești din localitate și îi mărturisește intenția ce a avut-o odinioară de a scrie monografia acestei așezări.

Sânției Sale

DOMNULUI IOAN POPOVICI Paroch ort. român (în) Reșița Montană

Permiteți să vă transpir aci alăturatele 3 documente: epistola originală ca comitivă a decretului de denumire din partea administrației Societății Căilor Ferate resp(ectiv) a Consiliului administrativ aci în copie și acest decret alăturat precum și a rescriptului comitetului parohial ort. român de acolo, toate tri referitoare la renumirea resp(ectiv) acceptarea mea ca învățător la școala română confesională susținută de Societate în Reșița Montană.

Veți avea cîndva cu ocaziunea scrierii monografiei acestei parohii necesitate de ele. La mine văd că se pierd, căci de multe originale nu mai dau. Bătrînețele sunt pe capu-mi și morburi violante mă cercetează mai des; iar nechemați și nepricepători au rîscolit prin cărțile mele și cu ușurință le prăpădesc.

Mă ocupasem și eu cu ideea scrierii monografiei Reșiței și acuș de Aziaria vechilor timpuri la cari mă seduceau ruinile de pe Ranchina desupra de Stupini de unde se vede vechiul Tibisc și la cetatea Sdioarei (doară Sidovia) (și ruinile „satului unguresc“ (?) din vale de Reșița Română). Însă o soartă dăscălească mă persecută și cu o gheară de fer trăgea peste firele urzălilor mele și le rupea fără milă, ca să nu pot nici să rostesc trîmba (?).

Veți binevoi a păstra în archiva parohială aceste documente, de cari să nu am lipsă și de cari numai reminiscențe triste mă leagă; căci comuna bisericească crezuse să facă dreptate reținîndu-mi vro 100 de florinți din obligămîntul său cît și Societatea reducîndu-mi salariul.

Poate că au avut ambele dreptate, poate că nu; învățătorul însă au suferit ca persoană dar școala tot au iubit-o și cultivat-o mai pe sus pe plată considerînd-o de chemare sântă, afară de veleitățile zilei și a cursului de preț, legate de micimea abuzurilor uzuare“.

Întimplîndu-se să mai aflu documente referitoare la postul de învățător vi le voi trimite știind că D-Voastră în archiva parohială nu le aveți. Poftindu-vă an nou fericit împreună ca întregii parohii și comune patronatum (?).

Arad 9 ianuar 1906 nou

Cu distinsă stimă
Ion Simu învățător emeritat

UN MAÎTRE D'ÉCOLE DE BANAT À LA BALANCE DES DEUX SIÈCLES — ION SIMU (1844—1923)

(Résumé)

Ayant comme principal élément certaines sources documentaires inédites, les auteurs de l'article décrivent la personnalité complexe du maître de Banat, Ion Simu.

Prestigieux maître d'école de son temps, Ion Simu a compris qu'un maître doit lutter pour l'éclairage de son peuple, non seulement à l'école, mais aussi en dehors d'elle. Grâce à cette opinion son activité hors de l'école a été très riche. Il a eu un rôle particulier à la fondation du premier choeur roumain de Reșița dont on va se composer, plus tard, *La réunion de chants et musique de Reșița Montană*. Ion Simu a été le premier chef d'orchestre de ce choeur.

Militant d'élite de *l'Association des instituteurs* du département de Caransebeș, il a été toujours préoccupé du dotation des écoles avec des livres nécessaires au procès de l'enseignement.

Son nom a été lié aussi de la propagation des journaux roumains d'Ardeal et de la vieille Roumanie. De plus, I. Simu peut être considéré parmi les fondateurs de la presse pédagogique roumaine. En 1886 il fait paraître, à Reșița, la revue „Ludimagister“ et un an plus tard, en 1887 „Le dragon“.